

НЯКОИ СОЦИАЛНИ И ИКОНОМИЧЕСКИ ОСОБЕНОСТИ НА САМОУБИЙСТВОТА В СЕВЕРОИЗТОЧНИЯ РАЙОН НА Р. БЪЛГАРИЯ ЗА ПЕРИОДА 2001 – 2009 ГОД.

М. Балтов

Key words: suicide, suicide index

Въпросите, свързани със суицидните тенденции в обществото представляват голям научно-практически интерес, тъй като корелират с икономическия растеж на страните.

Самоубийствата са важен медицински и социален проблем, защото се отразяват освен на икономическото, така и на общото състояние на съвременното общество (1,2,6,8). На това сме свидетели в последните месеци, когато социално-икономическите проблеми на страната ни, доведоха до отчаяние и чувство на безнадеждност у част от населението. Това предизвика вълна от самоубийства в цялата страна, някои от които извършени по доста показан начин. Всичко това показва актуалността на проблема със самоубийствата в Р. България.

Проучванията по проблема са откъслечни, като засягат определени години или отделни региони (7,8,9,10). Липсва задълбочено, лонгитудинално изследване на проблема в районите на страната за по-дълъг период от време.

ЦЕЛ НА НАСТОЯЩЕТО ПРОУЧВАНЕ са извършените в Североизточния район на Р. България самоубийства през периода 2001 – 2009 год.

Материал и метод

При проучването са използвани историческия и статистически методи за

*Катедра по Обща и клинична патология и Съдебна медицина,
Медицински Университет – Пловдив*

Some social and economic characteristics of suicides in the northeastern region of the republic of Bulgaria for the period 2001 – 2009

M. Baltov

19.21% of all suicides in the Republic of Bulgaria for the period 2001 – 2009 were committed in the Northeastern region of the country. The longitudinal study covers their distribution in the six districts of the region by quantity, gender and age. The suicidal index in the region is moving in the range from 20.01 to 12.33 and tends to decrease. Its highest values were recorded in the regions of Silistra and Dobrich and the lowest – in the region of Shumen.

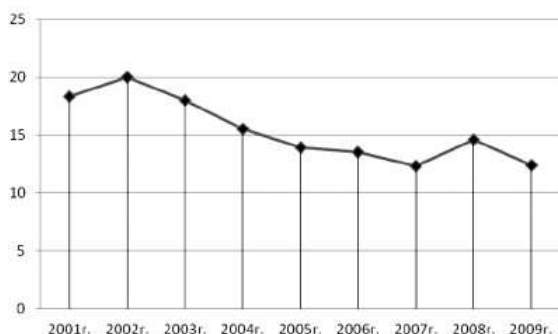
Male suicides in the region are 2.86 more than female, with the highest relative share in the district of Razgrad. In the Northeastern region most suicides are committed by elderly people and people in old age over 65 (38,76%±1,48%) as well as by people in mature creative age from 45 to 64 (37,19%±1,47%). It was found that the decrease in the suicide index in the region correlates with growth in gross domestic product (GDP) and reduction of unemployment.

изследване в медицината (4, 5). Използвана е статистическа информация от Националния статистически институт (НСИ), Министерство на регионалното развитие и благоустройството (МРРБ) и Агенцията по заетостта (АЗ)

Резултати

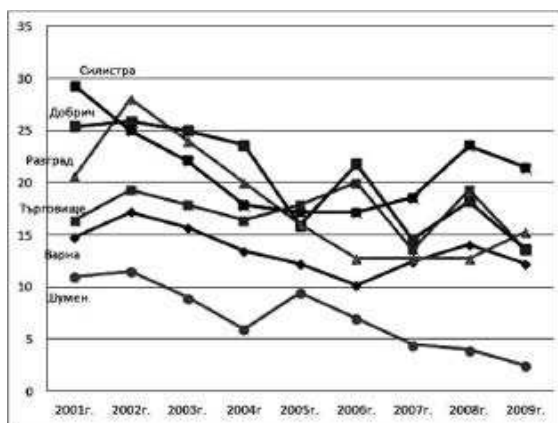
През проучвания период от 2001 – 2009 год. в областта са извършени 1815

суицида. Количеството на извършени-те самоубийства е представено чрез суицидния индекс, стойностите на който през годините намаляват (фиг.1).

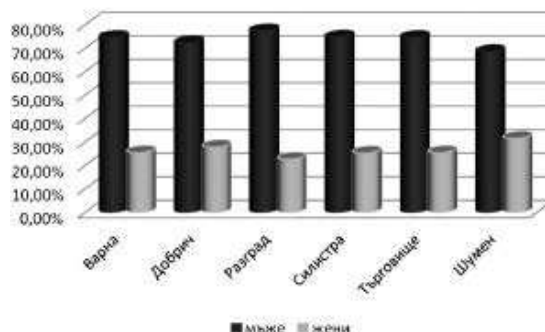
Фиг. 1. Динамика на суицидния индекс в Североизточния район през периода 2001 – 2009 год.

В отделните области на района количествата на самоубийствата е различно, динамиката на суицидния индекс в тях също (фиг. 2).

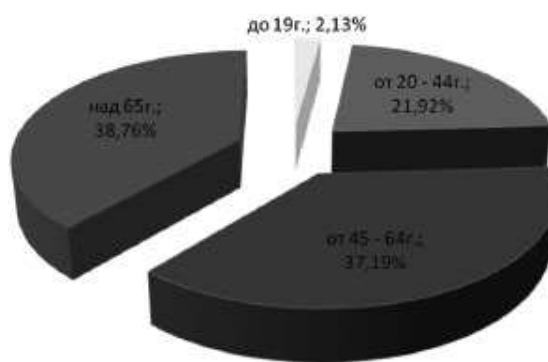
Фиг. 2. Динамика на суицидния индекс в областите на Североизточния район през периода 2001 – 2009 год.

В Североизточния район на страна-та и включените в него области, броят на самоубийствата извършени от лица от мъжки пол е по-голям от извършените от жени (фиг. 3).

Фиг. 3. Разпределение на суицидантите по пол в областите на Североизточния район

Разпределението на самоубийците по възрастови групи показва превес на лицата от старческа и напреднала възраст (фиг.4).

Фиг. 4. Разпределение на суицидантите от Североизточния район по възрастови групи

Табл. 1. Връзка между нивото на БВП, процента на безработица и суицидния индекс в Североизточния район на Р. България през периода 2001 – 2009 год.

	2001г.	2002г.	2003г.	2004г.	2005г.	2006г.	2007г.	2008г.	2009г.
БВП в лв. на човек	3439	3767	4075	4508	5097	5897	6710	7836	7231
% на безработица	20,59	19,73	16,07	15,79	14,41	12,21	10,00	8,70	10,40
суициден индекс	18,34	20,01	18,03	15,52	13,92	13,54	12,33	14,62	12,40

Най-често икономическото състояние на района се охарактеризира чрез нивото на brutния вътрешен продукт (БВП) на лице от населението и процента на безработица. Съществува връзка между тези две величини и големината на суицидния индекс (табл. 1).

Обсъждане на резултатите

Североизточния район в демографско отношение през 2001 год. включва областите Варна, Добрич, Разград, Силистра, Търговище и Шумен. В този район се извършват $19,18 \pm 0,38\%$ от всички самоубийства в страната.

Прието е количеството на самоубийствата да се изразява чрез суицидния индекс, показващ броя на извършените суициди на 100 000 души от населението. Най-високи са стойностите му в района през 2001, 2002 и 2003 год., след което те намаляват и достигат минимални стойности през 2009 год. При сравнението на стойностите на суицидния индекс в района с данните за Р. България, се установи, че през целия период те са по-високи. Това показва завишен суициден риск в района през годините.

Сравнението на динамиката на суицидния индекс в отделните области на района показва, че най-високи са стойностите му в областите Силистра и Добрич, а най-ниски в област Шумен. В област Варна и Шумен се отчита трайна тенденция към намаление на стойностите на суицидния индекс, като през всички години те са по-ниски от тези за района. В областите Добрич, Разград и Силистра суицидния индекс със сериозни колебания проявява тенденция към намаление. В област Търговище суицидния индекс нараства до 2007 год., след което стойностите му намаляват.

Най-много суициди се извършват в областите Варна - $30,96 \pm 1,08\%$, Добрич - $21,76 \pm 0,97\%$. По-малко са те в областите Силистра - $14,82 \pm 0,83\%$, Разград - $13,39 \pm 0,80\%$ и Търговище - $11,90 \pm 0,76\%$, а най-малко са в област Шумен - $7,16 \pm 0,60\%$.

В Североизточния район, както и в Р. България доминира женското население, но по-големия брой суициди са извършени от мъже - 1345 ($74,11 \pm 1,03\%$). Извършените от жените суициди са значително по-малко - 470 ($25,89 \pm 1,03\%$), което съответствува на световната тенденция в това отношение и на проведените по-рано у нас проучвания (9,10). Това може да се обясни с високото ниво на стрес и по-слабата био-социална адаптация на мъжете в сравнение с жените (3).

Разпределението на суицидите по пол в отделните области показва, че най-висок е дялът на мъжките самоубийства в област Разград ($77,37 \pm 2,57\%$). В област Варна, Търговище и Силистра то се доближава до средните за района стойности. Най-малък е дялът на мъжките суициди в областите Шумен ($68,46 \pm 4,09\%$) и Добрич ($72,15 \pm 2,26\%$). В тези области се отбелязва най-висок относителен дял на женските суициди.

Съотношението между мъжките и женски суициди в североизточния район е 2,86:1,00. За сравнение това съотношение за същия период в Р. България е 2,8:1,0, което показва, че в това отношение района се доближава до данните за страната.

Съотношението между мъжките и женски суициди в отделните области варира между 2,17:1,00 в област Шумен, до 3,42:1,00 в област Разград. В останалите области това съотношение е съответно 2,9:1,0 в област Варна, 2,6:1,0 в област Добрич, 2,96:1,0 в област Силистра и 3,08:1,00 в област Търговище. От горепосоченото следва извода, че в областите Разград, Силистра и Добрич съотношението между мъжките и женски суициди е по-високо от средното за района.

Разпределението на суицидите по възрастови групи показва, че най-много суициди се извършват в напреднала и старческа - над 65 год. - $38,76 \pm 1,14\%$ и в зряла трудоспособна възраст 45 - 64 год. - $37,19 \pm 1,13\%$, което е свързано по всяка вероятност с тенденцията за застаряване

на населението. В детско-юношеска възраст до 19 год. се извършват $2,13 \pm 0,34\%$ от всички суициди в района, като най-висок е техният дял в област Шумен. Повишената суицидност при възрастните хора вероятно е свързана с ниския размер на пенсиите, болестите, самотата, загубата на близки при много от тях. Аналогични причини посочват и някои чуждестранни автори (11).

От разпределението на суициданти по възрастови групи е видно, че най-рисковата в това отношение е възрастта 20 – 64 год. – $59,11 \pm 1,15\%$, т.е. трудоспособната част на района. Причините се крият в ниските доходи, трайната безработица и слабите темпове на развитие на стопанските отрасли, което остави много хора без необходимите им за съществуване средства.

Едни от показателите за икономическото състояние на района са brutният вътрешен продукт (БВП) и процента на безработица. Североизточният район на Р. България е един от проспериращите райони в страната. В него с повишаване на БВП и намаляване на процента на безработица суицидният индекс намалява. През последната година на наблюдавания период обаче БВП намалява, а процента на безработица се увеличава, но това все още не се е отразило върху стойността на суицидният индекс. Последниците вероятно ще се установят през следващата година.

Изводи

1. В Североизточния район на Р. България са извършени 19,21% от всички самоубийства през наблюдавания период.
2. Суицидният индекс в района, през всичките години е по-висок от средния за страната и проявява тенденция към намаление.
3. Най-високи са стойностите на суицидният индекс в областите Силистра и Добрич, а най-ниски в област Шумен.

4. Най-много суициди в областта извършват лицата в старческа и напреднала възраст – над 65 год.
5. Самоубийствата на лицата от мъжки пол надвишават 2,86 пъти тези на жените.
6. Намалението на суицидният индекс в района през годините корелира с нарастването на БВП и намалението на процента на безработица.

Литература

7. Ангелова В. Регионален анализ на самоубийствата в Европа, Сборник доклади от седмия национален конгрес по медицинска география, с международно участие, С. 2006, с. 103-110.
8. Ванев П. Социалната промяна и опитите за самоубийство чрез самоотравяне, Преходът в България през погледа на социалните науки, с. 1997, Академично издателство "Проф.М. Дринов".
9. Гишинский Я. И., Румянцева Г. Основные тенденции динамики самоубийств в России, *Nar Com. ru*, 04.01.2011.
10. Димитров И. Основи на научните проучвания в медицината, Методика и методология, Медицинско издателство Е Т "Васил Петров" Пловдив, 2007.
11. Димитров И. Медицинска статистика „Пигмалион“, Пловдив, 1996
12. Ерменов Б. Самоубийството, в Социология на отклоняващото се поведение, съставител Г. Фотев, "Промисленик", С, 2005; 107-148.
13. Лисаев П., Доровски П., Деков Д., Деянов С., Тотев П. Анализ на самоубийствата за период от 17 години на група население от 500 хиляди души, *Социална медицина*, 1997, №2, с. 25-27.
14. Миленков К., Цонева – Пенчева Л. Относно самоубийствата в България и основните насоки за суици-

- допревенция, *Съвременна медицина*, XLV, 1994, №1, с. 3-8.
15. Цонева – Пенчева Л. Опити за самоубийство и злоупотреба с токсични вещества, *Хигиена и здравеопазване*, XLV, 2001, №2 – 3, с 53-55.
16. Цонева Пенчева Л., Вуков М., Дикова К. Самоубийства и опити за самоубийства в Република България: демографски, социално – психологически и метеотропни фактори, *Рецептор*, III, 2006, №4, с 54-62.
17. Schmidtke A, Sell R, Löhr C.; *Epidemiology of suicide in older persons.; Z Gerontol Geriatr.* 2008;41(1):3-13.

Адрес за кореспонденция:

д-р Марин Балтов, д.м.
Медицински Университет – Пловдив,
Катедра по Обща и клинична
патология и Съдебна медицина,
УМБАЛ “Св. Георги” ЕАД,
Отделение по Съдебна медицина,
бул.”Васил Априлов” №15а,
4000 гр. Пловдив, България
e-mail: dr.baltov@abv.bg